

## הכשרת כלים מאיסור ולפסח

### פתיחה

הסוגיה האחרונה במסכת עבודה זרה עוסקת בהלכות הכשרת כלים. כאשר יהודי קונה כלי ישן מגוי יש צורך להכשיר את הכלי מהאיסורים הבלועים בו. בנוסף, הלכות הכשרת כלים רלוונטיות בעיקר עבור שני מקרים נוספים: 1. הכשרת כלים לפסח. 2. הכשרת כלי שנטרף במטבח של יהודי או כאשר רוצים להחליף את הייעוד של הכלי.

בשיעור השבוע נעסוק ביסודות ההלכתיים שעולים מסוגיית הגמרא לגבי הכשרת כלי שטמון בו איסור ונשווה הלכות אלו להלכות הכשרת כלים לפסח. שאלות אלו מאוד אקטואליות במשך כל ימות השנה, ובמיוחד בתקופה זו לפני חג הפסח.

העקרון הבסיסי של הלכות הכשרת כלים ידוע וניתן לסכמו במילים הבאות- 'כבולעו כך פולטו'. כפי השימוש שעושים בכלי כך היא הדרך שבה מכשירים את הכלי. עקרון זה כבר מובא בדברי המשנה האחרונה על המסכת וכן מבואר בדברי הברייתא בגמרא:

"ת"ר: ... דברים שנשתמש בהן ע"י צונן, כגון כוסות וקטוניות וצלוחיות - מדיחן ומטבילן והם טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י חמין, כגון היורות הקומקמוסין ומחמי חמין - מגעילן ומטבילן והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י האור, כגון השפודין והאסכלאות - מלבנן ומטבילן והן טהורין" (ע"ה).

כאשר אנו רוצים להכשיר כלי אנו צריכים לשאול כיצד משתמשים בו, ובאותה דרך תהיה ההכשרה. הגמרא מזכירה מספר שיקולים נוספים בהכשר כלים:

בדרך כלל, רוב הכלים שצריכים הכשרה אינם בני יומן, כלומר לא השתמשו בכלים ביממה שלפני מועד ההכשרה, ולכן כלים אלו מוגדרים כנותני טעם לפגם<sup>1</sup>. בגלל שהכלים אינם בני יומן, בדיעבד אם הכלים לא הוכשרו הם לא אוסרים את המאכל אך וודאי שיש חובה מדרבנן להכשיר את הכלים. מהתורה חובת ההכשרה היא על כלי בן יומן בלבד, ומדרבנן כל הכלים חייבים גזירה שמא יבואו לטעות ולא יכשירו כלי שהוא בן יומן.

עקרון שני שמופיע בסוגיית הגמרא היא ההבחנה האם הכלי בלע היתרא או איסורא. הגמרא משווה בין שתי ברייתות לגבי צורת ההכשר של שיפוד שמניחים על גבי האש, מהן עולה כי באיסורים יש צורך ללבן את השיפוד, ואילו בקדשים מספיק להגעילו. הגמרא מסבירה שההבדל נובע מהשאלה האם נבלע איסור או היתר האסור רק לאנשים מסוימים או בזמן מסוים. בהמשך השיעור נעסוק בשני מקרים של איסורא בלע- חמץ שנבלע לפני הפסח, והפיכת כלי משימוש בשרי לשימוש חלבי ולהיפך.

בחלק מהכלים השימוש אינו קבוע- יש שימוש עיקרי בדרך מסוימת אך לעיתים משתמשים בכלי לצורך אחר. לדוגמה-

קערות שלרוב השימוש בהם בצונן, אך לעיתים שמים קוסקוס ומים חמים לבישול. הכלל ההלכתי קובע שהולכים אחרי רוב השימוש שנעשה בכלי ומכשירים את הכלי לפי פרמטר זה. הרב פיינשטיין מסביר שיסוד הלכה זו נובע מכך שבמקרה זה אין חשש שיטעו ויתירו להשתמש בכלי שהוא בן יומן, ולכן כלל זה שייך רק בהכשר שהוא מדרבנן כאשר הכלי אינו בן יומן:

"... אבל כיוון שנשתמשו בו הרבה נקרא הכלי על שם האיסור של הרוב פעמים, ולא יבואו לטעות לבן יומן ולהתיר בהגעלה גרועה קדירה בת יומה שנשתמשו בה בכלי ראשון, כיוון שבקדירה זו השתמשו בד"כ בכלי שני, ולכן ליתא לטעם הגזירה. ואם כן מה שאזלינן בתר רוב תשמישו הוא רק בהגעלה דאחר בן יומן שהוא דרבנן, אבל בהגעלה דאורייתא שהוא בן יומן אפילו כשאיכא ששים נמי יצטרך להגעיל הגעלה החמורה דווקא אף שהיה רק פעם אחת. וכיוון שהוא טעם עמוק, לא ידעו רוב העם לחלק, לכן נהגו להחמיר כדכתב הט"ז ס"ק י"א" (אגרות משה א"ח ח"ה, לא).

### חמץ לפני פסח- איסור או היתר?

כפי שהזכרנו, יש לבחון כיצד אנו מגדירים את המעמד ההלכתי של חמץ לפני הפסח. איסור חמץ קיים רק בזמן מסויים (שבעת ימי הפסח), ולפני ואחרי תקופה זו מדובר על היתר. בזמן שמכשירים כלים בתקופה שלפני פסח אנו מפליטים או מבערים את החמץ שהוא היתר, ולעובדה זו ישנן השלכות הלכתיות.

הטור מזכיר מחלוקת ראשונים בנוגע לדרך הכשרת מחבת לפסח:

"מחבת שמטגנין בו כתב אבי העזרי בשם אביו רבי' יואל שצריכה ליבון והוא כתב שדיו בהגעלה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל" (טור י"ד סימן קכא).

הראשונים נחלקו האם הכשרת מחבת היא על ידי פעולת הגעלה או על ידי ליבון. בעצם המחלוקת היא האם הטיגון דומה לתנור, או שמדובר על פעולה המקבילה לבישול ולכן מספיקה הגעלה. הרא"ש סובר שיש להגעיל הואיל והפעולה דומה לבישול ולא חילקו חכמים בין שימושים שונים שעושים באותו סיר. כמו כן אין לחשוש למצב שאין שמן בסיר בזמן הבישול והמאכל נדבק הואיל וחשש זה יכול להיות גם בבישול.

להלכה, השו"ע פוסק בהלכות פסח (או"ח תנא, יא) שהכשר מחבת נעשה בהגעלה, אך בהלכות איסור והיתר הוא פוסק כי: "מחבת שמטגנים בה, אע"פ שלענין חמץ בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים צריכה ליבון" (סעיף ד).

הש"ך בס"ק ח מסביר שהטעם לחלוקה זו הוא שחמץ בפסח הוא 'היתרא בלע' ולכן דרך ההיתר בו קלה יותר. בעקבות כך הוא מציע השלכה נוספת- מחבת שרוצים להפוך אותה מבשר

ועוד קשה לי והא כף וקערה אינן מקבלין ובולעין האיסור אלא עד מקום קבולן. אם כן כשמגעילין אותן ומכניסין הכל בתוך היורה שמגעילין בתוכה פולט מקום האיסור ובולע מקום ההיתר שלא בלע. ואחר כך פולט מקום ההיתר ובולע מקום האיסור.

**תשובה:** ...שאינן מגעילין כלי אלא שאינו בן יומו. וכל שפולט אנו דנין אותו כפגום ולפיכך אף על פי שחוזר ובולע ממנו אין חוששין לו כלל. שכל שתחלת בליעתו מן הפגום אין חוששין לו... (ח"א סימן רס"ג).

תנאי נוסף שמוזכר בפוסקים על מנת לפתור בעיות אלו, הינו כי יהיה במים שיעור של שישים כנגד האיסור הבלוע בכלי. בדרך זו גם אם נפלט איסור שאינו בן יומו, הוא מתבטל במים ואינו אוסר את הכלי שמטבילים בתוכו וכן את הכלי המוטבל. עקרונות דומים אנו מוצאים גם לגבי ההגעלה בערב פסח. מכיוון שאנו חוששים שהאיסור שנפלט מהכלי יאסור את הכלי הגדול, וממילא לא יוכלו להמשיך להכשיר לפסח, אנו נוקטים מספר מנגנוני בטיחות בנוגע לזמן ודרך ההגעלה:

"יש ליזהר להגעיל קודם שעה חמישית כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לאו (או אם יש שישים במים נגד כלי שמגעיל או לאו). וכן אם מגעיל כלים שבליעתן מועטת עם כלים שבליעתן מרובה. וכן אם משהא הכלים בתוך היורה יותר מדאי ואינו משהא אותם כל כך. וכן כדי שלא יצטרך ליזהר שלא ינוחו המים מרתיחתן..."

**הגה:** ואם לא הגעיל קודם זמן איסורו יכול להגעיל עד הפסח, שאז חמץ במשהו ואינו מועיל הגעלה שחוזר ובולע. אבל מותר ללבן כלי תוך הפסח. וכשמגעיל קודם פסח לאחר שש צריך ליזהר בכל הדברים הנזכרים שאין צריך ליזהר בהן קודם שש.

יש ליזהר מלהגעיל כלי הבשר וכלי חלב ביחד, אא"כ אחד מהם אינו בן יומו (כל שכן כלי של איסור; ע"כ נהגו שלא להגעיל שום כלי בן יומו) (ש"ע או"ח סי' תנ"ב, סעיפים א-ב).

## שינוי ייעוד הכלי מבשרי לחלב

לרוב, יהודי מכשיר את כליו בגלל אחת משתי סיבות: 1. הכשרת כלים לפסח. 2. כלי שבטעות נטרף ורוצים להכשירו. לכאורה המציאות היותר שכיחה של הכשרת כלים היא במקרה של רצון בשינוי של ייעוד הכלי. בעבר לא היו הרבה כלים בבית, הכלים היו יקרים ולא היו פתרונות אחסון ולכן סביר להניח שאם היה סיר אחד גדול בבית ששימש למרק עוף של שבת ורצו לבשל בו חלב היה צורך להגעילו. ברם, כפי שנראה עם ישראל שם סייג לעצמו ונהגו שלא לשנות את ייעוד הכלי.

המקור למנהג זה מופיע בדברי המגן אברהם:

"ומכאן משמע שמותר בחול להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא, והעולם נוהגין איסור בדבר. ומ"כ בשם הגאון מהור"ר בנימין מפוזנא ששמע ממהר"מ יפה הטעם למנהג שאם יעשה כן לעולם לא יהיה לו רק כלי א' ויגעילו כל פעם שישתמש בו וזה אסור דלמא אתי למטעי כדאי' בחולין דף ט' ע"ב והא דשרינן

לחלב (או להיפך) מספיק לעשות זאת על ידי הגעלה ואין צורך בליבון<sup>2</sup>, מכיוון שגם שם 'היתרא בלע'.

מחלוקת מפורשת במעמד חמץ לפני הפסח מופיעה בדברי הראשונים על מסכת פסחים. הר"ן (ח. ד"ה ומסקי') מביא את דברי הראב"ד שמחלק בהכשרת סכינים בין פסח ובין שאר איסורים. חילוקו של הר"ן דומה לחילוק שראינו לעיל בדברי הש"ך. בהמשך, הר"ן מביא את דברי הרמב"ן החולק על גישה זו ומבין שחמץ מוגדר כאיסור גם בתקופה שלפני פסח:

"שכל הכלים הבלועים מחמץ אע"פ שבלעוהו קודם הפסח - איסורא בלעי, וכל שתשמישן ע"י האור צריכין לבון, דלא אמרו היתרא בלע אלא בקדשים, שבשעת בליעתם של כלים לא היה שם איסור עליו, שעדיין לא נקרא נותר, לפיכך לא חל [שמו] על אותה בלעה מועטת שנשארה לאחר הגעלה, ומשום הכי די להו בשפוד ואסכלא של קדשים בהגעלה. אבל חמץ כיון שהיה שמו עליו קודם שנבלע בכלים הללו, בשעת בליעתן איסורא בלעי".

## כיצד מגעילים?

פעולת ההגעלה היא הכנסת הכלי שרוצים להכשיר לתוך כלי גדול שמלא במים ורתחים. יש צורך להכניס את כל הכלי למים הרתחים, אך אין חובה לעשות זאת בפעם אחת וניתן לדוגמה להכניס חצי מהכלי ולאחר מכן את החצי השני של הכלי. בפעולת ההגעלה הכלי פולט את האיסור, וזאת בניגוד למעשה הליבון שם האיסור נשרף וכלה.

בעקבות ההבנה שהאיסור נפלט מהכלי התעסקו הראשונים במספר שאלות:

1. האם ישנו פרק זמן מינימאלי בו הכלי צריך להיות במים הרתחים על מנת שכל האיסור יפלט מהכלי.
2. האם אין בעיה בכך שהאיסור נפלט מהכלי המוטבל לתוך המים, ומשם נקלט לתוך הכלי הגדול שמטבילים בתוכו. האם יתכן שהכלי הגדול שבתוכו מטבילים יאסר מחמת האיסור שנפלט, או לחילופין האיסור יחזור ויבלע בכלי שמוטבל שנית?

בנוגע לשאלה הראשונה, הראשונים כותבים שלא ניתן לעמוד על זמן מינימאלי שבו נפלט כל האיסור, ולכן לא נהגו ישראל להמתין אלא מכניסים את הכלי ומיד מוציאים אותו. למרות פסק זה, נהגו ישראל להטביל רק כלים שאינם בני יומן (טור יר"ד קכא, אר"ל תנב), כך שהטעם הבלוע שבכלים נחשב נותר טעם לפגם ואינו אוסר.

הרשב"א עונה בעזרת עקרון זה גם לשאלה נוספת שהעלו לפניו:

"כתב עוד מר עוד קשה לי היאך מגעילין דברים שנשתמשו בהן בכלי ראשון עם דברים שנשתמשו בהן בכלי שני כשנחין מפליטתן? אותן שנשתמשו בהן בכלי שני שלא בלעו כל כך נחין מפליטתן ובולעין מאותן שבלעו הרבה מכלי ראשון שעדיין לא נגמרה פליטתן.

2 בסוף דבריו הוא מסייג מהסבר זה בעקבות תשובת מנחם עזריה. כהסבר זה גם כתב הגר"א אות ט, וכן מבואר במרדכי בסיום מסכת עבודה זרה סימן תתס.

לא מלאני לבי להתיר לבשל חמץ בקדרה שעברו עליה יב"ח אבל בדיעבד ממני יוצאה הוראה הלכה למעשה להתיר התבשיל שנתבשל בה בפסח אף לדין דאסרינן נוטלפ"ג משום דאחר יב"ח ליכא טעם כלל" (סימן ע"ה).

ה'חכם צבי' כותב שלאחר תקופה של י"ב חודש, הטעם בכלי אינו נותן לא טעם לשבח ולא טעם לפגם אלא מדובר בעפר בלבד. כלומר, ניתן לראות את הטעם כאילו הוא כלל לא נמצא בכלי, וכאילו פקע ממנו. בסיום התשובה ה'חכם צבי' מעיר שלמרות שהסברה נראית לו לסמוך עליה גם לכתחילה, בכל מקרה הוא פוסק הלכה למעשה רק בדיעבד. כמו כן יש להעיר שהמציאות המדוברת היא שהכלי היה ללא שימוש ופתאום מצאו אותו מחדש. לא מדובר על דרך חדשה להכשיר כלים על ידי השהיה של שנה, אלא מציאות שאם היא קיימת - הכלי מותר.

חלק מהאחרונים חלקו על דברי ה'חכם צבי' ועל ראיותיו מדיני ין נסך. ברם, כשיטת החכם צבי כותב גם מהרש"ם בסיום התשובה שהזכרנו לעיל-

"ובהיותי בק' בוטשאטש באו לידי כתבי הגה"צ אב"ד דשם בעהמ"ח דע"ק ז"ל ומצאתי שכתב דלהגעיל מבשר לשימוש שאינו לא בשר ולא חלב מותר ואין בזה מנהג לאסור ואם אחר זמן ירצה לייחדו לתשימש חלב ג"כ מותר וגם מבשר לחלב אם עברו י"ב חודש שלא שימש בו כלל ג"כ יש להקל עכ"ד" (ח"ב, רמא).

פוסקי זמנינו כתבו להלכה כסברת החכם צבי, וכך כתב הרב עובדיה יוסף (יביע אומר ח"ז י"ד י) וצירף להקל מספר סברות נוספות. כך גם מצאנו בתשובת האגרות משה (י"ד ח"א מג) לגבי אדם שמעוניין למכור כלי פורצלן/חרסינה בשריים שלא נעשה בהם שימוש במשך שנה לשימוש חלבי. הרב פיינשטיין קובע עקרון כללי לגבי האיסור לשנות את ייעוד הכלי מבשרי לחלבי:

"ולכן מסתבר לע"ד שצריך לומר שמבשר לחלב או איפכא באינה ב"י אינו מגזירה דשאר איסורין שבסוף ע"ז שהאיסור הוא על הקדרה. אלא שהוא איסור אחר לא על הקדרה אלא על האדם שאסור לו להשתמש בכלים שהורגל להשתמש בהם בשר לחלב וכן איפכא. אך אין שייך לאסור אף על האדם מחמת הרגלו רק כשהם עדין בשם כלי בשר דהוא קודם הגעלה וליבון שיש שם עדין טעם בשר אף שכבר נפגם ואינו שוב בשר האוסר חלב דמ"מ שייך לקרותו בשם כלי בשר כיון שזה הטעם שנרגש מהכלי הוא עכ"פ של בשר אבל אחר הגעלה וליבון ששוב ליכא שם שום טעם של בשר אין שייך לקרותו כלל עתה בשם כלי בשר וממילא אין שייך לאסור את האדם מלהשתמש מה שירצה כיון שהוא ככלי חדש" (ענף ו).

כחלק מהבנה זו הרב פיינשטיין מקל במקרה של שינוי ייעוד ומכירת הכלי. כמו כן הרב פיינשטיין מתיר לשנות את ייעוד

הכא י"ל כיון שלעולם אין משתמשין בו אלא ע"י ליבון ליכא למיגזר כנ"ל" (סי' תק"ט, סעיף יא).

ה'מגן אברהם' כותב שמלשון השו"ע והרמ"א בהלכות יו"ט משמע שאין בעיה להחליף את ייעוד הכלי מבשרי לחלבי. אך עם ישראל נהג שלא לעשות זאת מחשש שמא יבואו לטעות בזהות הכלי העדכנית. אם כל מספר ימים יחליפו את השימוש מבשרי לחלבי, יכולים לבוא לידי טעות כך שישתמשו בכלי בשימוש בשרי כאשר הוא חלבי ולהיפך.

בנוסף למנהג הנ"ל נהגו ישראל מנהג נוסף והוא שכאשר בכל זאת רוצים להחליף כלי מבשר לחלב, מחכים לעשות זאת בערב הפסח. מכיוון שבימים שלפני הפסח מקובל שמטבילים כלים רבים עבור השימוש בימי החג, ניתן להכשיר ולהחליף את השימוש מבשרי לחלבי או להיפך. מקור מנהג זה מופיע בתשובות החתם סופר (ח"ב י"ד קי), והוא מסביר כי הטעם למנהג זה הינו שמכיוון שהכוונה של ההכשרה היא לא מבשר לחלב אלא לחמץ, אז אין לחשוש לדברי המגן אברהם.

הרב עובדיה יוסף מתייחס למנהגים אלו (יביע אומר ח"ג י"ד סימן ז) ומעיר שדברי ה'מגן אברהם' הם לפי מנהג אשכנז, אך בני ספרד אינם צריכים לחוש. ה'פרי חדש' (י"ד זא, וכן החיד"א לא חששו לשינוי ייעוד הכלי ולדברי ה'מגן אברהם', וזאת בעקבות דברי ראשונים רבים שהזכירו את האפשרות לשנות את ייעוד הכלי ללא חשש. הרב עובדיה יוסף מזכיר את לשון החיד"א - "ובמקומותינו נוהגים להגעיל כלי חלב שאינו בן יומו להשתמש בהם בשר, וכן איפכא, ולא חשו לחומרות אל".

בניגוד למקרים הללו, במקרה בו מעוניינים להעביר כלי בשרי או חלבי לכלי פרווה מצאנו שגם בני אשכנז יכולים להקל. הסיבה לחלק בין המקרה הזה ובין שינוי ייעוד הכלי מבשרי לחלבי, נובעת מכך שבשינוי לפרווה לא שייכים טעמי ה'מגן אברהם'. חשש ה'מגן אברהם' הינו שמא יבואו לידי טעות וישתמשו בכלי לבשר למרות שהוא חלבי, אך בעיה כזאת לא קיימת אם הכלי הוא פרווה. בעקבות כך כתב בשו"ת 'ציץ אליעזר' (ח"ט, לח) וכן מובא בשו"ת מהרש"ם (ח"ב, רמא) להתיר להפוך כלי לפרווה.

אפשרות נוספת לשינוי ייעוד הכלי, הינה במקרה בו לא נעשה שימוש בכלי במשך שנה שלמה. ה'חכם צבי' דן במקרה כזה:

"מעשה בקדרת ברזל שבישלו בה חמץ שנתיים ימים קודם פסח והיתה נקיה ואחר עבור שתי שנים בישלו בה בפסח יש מן התלמידים שבקשו לאסור המתבשל בפסח מטעם דקי"ל נותן טעם לפגם בפסח אסור. אמרתי להם: טועים אתם! דאם כדבריכם אף אם בישלו בקדרה א' זה אלף שנים חמץ ואח"כ בישלו בה בפסח יאסר התבשיל וזה דבר שאין הדעת סובלתו, אלא ודאי יש שיעור לדבר... אבל מהא מיהא יש לי ראיות ברורות דלאחר י"ב חודש מותר, ואפשר דאפי' לכתחילה מותר לבשל בהן לאחר שנים עשר חדש... ובנקנים של עכו"ם קי"ל מיישנן שנים עשר חדש... אלא ע"כ אף שהמשקין עדיין בלועין בהם ריחם פג וטעמם נמר ואין בהם טעם כלל ודוק... י"ל דבלאחר יב"ח מותר אפי' לכתחילה כיון שכבר כלה לחלוותי שבו ואין בו טעם כלל ועיקר ובין תוך יב"ח לאחר יב"ח ליכא למיגזר כדכתיבנא דקלא אית ליה ואף דלכתחילה

השו"ע דן לגבי כלים שלא מספיק לשטוף אותם ויש צורך בעירוי. במהלך הדיון (סעיף ח) השו"ע כותב שבכל מקרה כלי זכוכית אינם חייבים בעירוי- "... אבל של זכוכית, לדברי הכל אין מחמירים בו בשביל שמכניסו לקיום". הרמ"א אינו חולק על דברי השו"ע ובעקבות כך מצאנו שמספר אחרונים חילקו בין הכשרה לפסח ובין הכשרה מאיסור והיתר.

בשור"ת זרע אמת (ח"ב ח"ד סי' מג) וכן נסתה הגדולה (יר"ד סימן קכא) כתבו שהרמ"א החמיר לגבי הלכות פסח אך בשאר איסורים מודה לדברי השו"ע. כאמור, הדברים אינם ברורים מדברי הרמ"א, אך מצאנו לגבי הלכות שונות שהחמירו בדיני פסח יותר מבנושאים אחרים. בתחילת השיעור הזכרנו מספר הלכות שלגביהם דיני פסח קלים יותר הואיל ויתכן והחמץ נחשב היתרא לפני כניסת החג, אך בעניינים אחרים קבעו סייגים מפני איסור חמץ והחמירות יותר גדולות.

להלכה, הספרדים פוסקים כדברי השו"ע ולכן יכולים להשתמש בכלי זכוכית גם לבשר וגם לחלב. כמו כן, הכשרת כלי זכוכית לפסח כוללת שטיפה היטב בלבד. לשיטות האשכנזים, מכיוון שגם לדעת הרמ"א בדיעבד גם אם לא הגעיל כשר אז ניתן להקל ולחלק בין כלי זכוכית ששימושם בצונן ובין כאלו ששימושם ברותח (בדברי המגן אברהם והט"ז על אתר). כלים ששימושם בצונן ניתן להכשירם לפסח על ידי השריה במשך שלושה ימים במים (כפי שנהוג), וכלים ששימושם ברותח עקרונית לא ניתן להכשירם. כיום כתבו הרבה מהאחרונים, שמכיוון שכלי זכוכית וכלי פירקס עמידים גם להגעלה במים רותחים ממילא המטביל לא יחשוש שהם ינוזקו. בעקבות כך גם לפי השיטה השלישית ניתן להכשיר את הכלים לפסח על ידי הגעלה, וניתן להקל לא לשוטפם מיד בצונן כדי שלא ינפצו.<sup>4</sup>

הכלי לאחר ששכב ללא שימוש במשך יב חודש הואיל והטעם נחלש וכבר אינו יכול לאסור כלל.<sup>3</sup>

## הכשרת כלי זכוכית

ראינו כי הגמרא קבעה שהכשרת כלי היא כדרך השימוש בו- 'כבולעו כך פולטו'. השימוש בכלי זכוכית נעשה לרוב בצונן אך לעיתים נעשה בהם שימוש גם ברותח. באבות דרבי נתן מצאנו התייחסות מיוחדת לכלי זכוכית:

"שלושה דברים [נאמרו] בכלי זכוכית: אינו בולע ואינו פולט ומראה כל מה שבתוכו. במקום חם חם במקום צונן צונן"

כלי זכוכית אינם בולעים את האיסור, ולכן לכאורה אין כלל בעיה של הכשרת כלי זכוכית. לפי עקרון זה מותר להשתמש בכלי זכוכית גם לבשר וגם לחלב וכן אין בעיה של הכשרה לפסח. ברם, מצאנו שלוש שיטות עיקריות בקרב הראשונים בנוגע לכשרות כלי זכוכית, כאשר שיטות הראשונים מנוגדות מן הקצה עד הקצה:

1. זכוכית אינה בולעת- שיטה זו נסמכת בבסיסה על דברי אבות דרבי נתן וההבנה שכלי זכוכית אינם בולעים מהאיסור ולכן אין צורך להכשירם. כשיטה זו סוברים- ראב"ה סימן תסד; האשכול ח"ג (עמוד קמ); שו"ת הרשב"א (סי' רלג); מאירי בפסחים ועוד.
2. זכוכית בולעת ולא ניתן להכשיר- הואיל והזכוכית עשויה מחול אז היא דומה לכלי חרס שבולעים אך אינם פולטים. לכן אם השתמשו בכלי זכוכית בחמין אין דרך להכשירם. כשיטה זו סוברים- המרדכי בפסחים סי' תקעד; סמ"ק; תרומת הדשן ועוד.
3. זכוכית בולעת והכשירה על ידי הגעלה- כלי זכוכית דומים לכלי מתכת ולכן בולעים את האיסור אך ניתן להכשירם. חלק מהפוסקים כתבו שלמרות שניתן להגעילם מכיוון שהאדם חושש שמא יפקעו הוא יבוא לחוס עליהם בהגעלה ולכן אין להגעיל. ראה את דברי הרא"ה בחידושי הריטב"א לפסחים (ל,ב); אור זרוע ועוד.

להלכה נחלקו השו"ע והרמ"א:

"כלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי לה.

הגה: ויש מחמירין ואומרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני לה; וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו..."

(או"ח סי' תנ"א, סעיף כו)

הפסיקה להלכה של השו"ע ושל הרמ"א מנוגדות לחלוטין- לפי השו"ע אין צורך להכשיר כלי זכוכית כלל ומספיק להדיח את הכלי, ואילו לדעת הרמ"א הכלים נאסרים ואין יכולת להכשירם. ברם, מצאנו הלכה מקבילה - בהלכות איסור והיתר השו"ע כותב כשיטתו אך שם הרמ"א אינו מגיה. ביר"ד סימן קל"ה

3 נקודה נוספת שמוזכרת בתשובתו היא שהבשר או החלב אינם נחשבים איסור אלא היתר. ולכן כאשר הטעם שלהם נחלש בצורה כה גדולה אין הם יכולים לגרום לאיסור חדש. בעקבות כך המקרה של כלי בשרי או חלבי שלא נעשה בו שימוש במשך שנה יותר קל להלכתית מכלי איסור שלא נעשה בו שימוש במשך שנה.

4 לגבי הסיכום ההלכתי ראה- שו"ת יביע אומר ח"ד או"ח סימן מא; שו"ת יביע אומר ח"ד יו"ד סימן ה; שו"ת מנחת יצחק ח"א סימן פו; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סימן כו.